

DOI 10.31558/2519-2949.2024.2.11

УДК 316:321

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-4239-8782>*Дьомкіна Ю. В., Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНА СПАДЩИНА АЛЕНА ТУРЕНА: ЕВРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЩОДО СУЧАСНИХ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ (НА ПРИКЛАДІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ)

Стаття спрямована на визначення засад щодо доцільності та стратегії застосування ідей А. Турена для аналізу сучасного волонтерства як варіанту колективної дії за умов існування постіндустріального суспільства.

Акцент зроблено на розгляді теоретико-методологічній спадщині А. Турена, яка презентована в його праці «Повернення діяча» (1984). Її провідними елементами є: теорія соціальної дії (досліджує відносини між діючими особами, що включені у різні соціальні конфлікти та мають різні культурні вектори) та метод «соціологічної інтервенції» (не передбачає події, а аналізує механізми, за допомогою яких формуються колективні дії, на самому високому рівні – суспільні рухи).

Доведено, що сучасний волонтерський рух відповідає всім тим ознакам, що, за твердженнями французького дослідника, характеризують соціального суб'єкта за нових умов розвитку соціуму. Тобто, волонтерство можна інтерпретувати як колективну дію, змістом якої є об'єднання людей через оновлення їх уявлень про себе, через протистояння їх самим собі, через створення усвідомлених ситуацій, що в кінцевому випадку призведе до більш високого рівня самокерованості суспільства.

Обґрунтовано, що метод «соціологічної інтервенції» А. Турена містить реальні механізми не тільки щодо відтворення процесу формування будь-яких соціальних груп, які презентують різні напрями волонтерської діяльності, але й трансформацію їх в суспільний (саме волонтерський) рух в контексті змін у свідомості та діях кожного із його членів.

Запропоновано певний набір дій для отримання більш ефективних результатів аналізу сучасного волонтерського руху у контексті застосування теорії соціальної дії А. Турена з метою організації конструктивного управління його розвитком з боку громадянських структур. Серед них: уточнення ознак волонтерства як способу соціальної взаємодії за нових умов розвитку суспільства; виокремлення інтересів та мотивів членів різних за напрямками діяльності волонтерських організацій та об'єднань; аналіз особливостей суб'єкт-суб'єктної взаємодії у різноманітних формах та форматах волонтерської діяльності; дослідження зазначених аспектів у суспільно-політичній практиці сучасної України.

Ключові слова: *суспільно-політичні процеси, громадянське суспільство, соціальні рухи, волонтерство, волонтерський рух, демократизація*

Постановка проблеми. Волонтерський рух в Україні набув свого поширення з початком 1990-х років (з появою проєктів представників Корпусу миру (США) та Європейської волонтерської служби) завдяки підтримки громадян, що намагалися через волонтерську діяльність вплинути на процес демократизації суспільства, на суспільних засадах вирішити його нагальні соціально-політичні проблеми.

З 2014 року волонтерство набуло масового характеру, стало розповсюдженою соціальною практикою з високим ресурсним потенціалом та широкою підтримкою суспільства.

Сьогодні суттєво зростає роль волонтерства як соціально схвалюваної діяльності, що супроводжується поширенням культури соціального активізму та активним включенням у життя соціуму на різних рівнях постматеріалістичних цінностей (за кваліфікацією Р. Інглхарта). Становлення постматеріалістичних цінностей пов'язано зі зміною самосвідомості особистості та сприяє зміні мотивації поведінки в соціумі, активізації індивідуального перегляду ціннісно-нормативних підстав соціальних взаємин у суспільстві [2, с. 92]. Висновки Р. Інглхарта

підтверджують результати соціологічних досліджень, проведені Інститутом Соціології НАН України у 2014 р., відповідно до яких, респонденти обирають в більшості матеріальні цінності, разом з тим, моніторинг серед волонтерів показав домінування саме постматеріалістичних цінностей у волонтерському середовищі [2, с. 92].

Волонтерський рух стає одним зі провідних шляхів включення громадянина у соціально значущу діяльність, що є засадами подальшої розбудови громадянського суспільства.

Зрозуміло, що за таких обставин актуалізується проблема щодо підвищення рівня теоретичної інтерпретації змісту та функціонального потенціалу волонтерської діяльності, розробки ефективних механізмів її застосування та поширення у всіх просторах життєдіяльності сучасного суспільства [див., напр., 1–5].

В останній час у вітчизняній науковій літературі волонтерство розглядається не тільки як ознака / характеристика громадянського суспільства, а як й певна спільність. Прибічники підходу, який розглядає волонтерство як спільність, стверджують, що волонтерство реально існує як єдиний і самостійний взаємозв'язок (соціальна спільність) людей як суб'єктів добровольчої діяльності, в ньому є наявність суспільних цінностей, інтересів, установок як основи для формування соціальної ідентичності розглянутої спільності, відповідальне ставлення, задоволеність волонтерською діяльністю [4, с. 171].

Це твердження відповідає змісту провідних положень (щодо соціального суб'єкта, соціальної дії (індивідуальної та групової) та соціальної реальності в умовах програмованого суспільства) теоретико-методологічної спадщини відомого французького дослідника Алена Турена (1925–2023).

Аналіз актуальних досліджень. Теоретико-методологічні погляди останнього знаходяться в центрі уваги цілої низки зарубіжних та вітчизняних дослідників, що спеціалізуються на різних питаннях соціально-політичних наук (від історії науки про суспільство до аналізу його провідних типів існування та механізмів розвитку) – зокрема, Л. Гоменюк, Л. Козера, Л. Комінської, Л. Метровика, Дж. Тьорнера, Ч. Тіллі, Ю. Хабермаса, Е. Ходуса, П. Штомпки та ін. [див., напр., 6].

Слід зазначити, що досить велика група дослідників соціальних рухів (насамперед, так званих «нових рухів») активно звертається до теоретичних наробок А. Турена у контексті його поглядів на новий тип та природу колективної дії в постіндустріальному суспільстві (В. Барабаш, М. Головатий, В. Іщенко, О. Стегній, Н. Отрешко, Т. Савельєва та ін.).

Разом з цим, розгляд саме волонтерства/волонтерського руху з позиції розвитку провідних ідей А. Турена щодо індивідуальної та колективної поведінки громадян сучасного суспільства ще не є самостійним напрямом вивчення цього виду добровільної діяльності у вітчизняному соціально-політичному дискурсі.

Мета статті полягає у визначенні засад щодо доцільності та стратегії застосування ідей А. Турена для аналізу сучасного волонтерства як варіанту колективної дії за умов існування постіндустріального суспільства.

Виклад основного матеріалу. У контексті побудови своєї теоретичної конструкції постіндустріального суспільства (так званого «програмованого») А. Турен звертається до діяльнісного підходу, який застосовується і в теорії «активного суспільства» (теорія самокерованості) А. Етціоні, і в концепції морфогенезу У. Баклі.

Всі ці теорії концентрують свою увагу на ролі суб'єкта у конструюванні умов його життєдіяльності, де активність суб'єкта обумовлена, з одного боку об'єктивними умовами, а з іншого – формується завдяки комунікації, моніторингу політичного та соціального життя.

Центральними (базовими) елементами теорії французького дослідника є поняття «соціальна дія» та метод «соціологічної інтервенції».

У дослідженні соціальної дії дослідник базується на ідеях К. Маркса та М. Вебера. Відповідно до логіки дослідника: К. Маркс посилається на відносини панування, а М. Вебер – на цінності, відтак, пропонується «зміксувати» ці дві ідеї. Комбінуючи ці два твердження, наголошується про отримання визначення суспільного руху – «діючі особи, протиставлені один одному відносинами панування і конфлікту, мають однакові культурні орієнтації та борються між собою за суспільне управління цією культурою та формами діяльності, що вона диктує» [7].

Тобто, центральним соціальним механізмом є конфлікт, який трансформує систему соціальних відносин, створює нову соціальну дійсність, де з'являються «нові діючі особи та нові суспільно-політичні конфлікти» [7].

А. Турен зазначає, що, «суспільну організацію треба тепер сприймати по-іншому, а саме як результат конфліктних відносин між суспільними силами, що борються за контроль над моделями, згідно з якими колектив організовує нормативним чином відносини зі своїм оточенням» [7].

За А. Туреном, основою сучасного конфлікту є конфлікт між знанням та некомпетентністю, тому конфлікти в команді, організації, колективі – це шлях до покращення соціальних відносин через комунікацію.

А. Турен пропонує такий тип методологічного аналізу, в центрі якого знаходиться ідея соціальної дії, ідея соціального суб'єкта або діючої особи. Тобто, теорія соціальної дії досліджує відносини між діючими особами, що включені у різні соціальні конфлікти та мають різні культурні вектори.

За А. Туреном, головні якості соціального суб'єкта пов'язані з ієрархією форм його поведінки, з визнанням переваги наукового знання над плітками, інновацій та інвестицій над рутинною, віри в добро в порівнянні з суспільними договорами. Французький дослідник розкриває якісні особливості сучасної соціальної поведінки, які пов'язує з виникненням особливого «поля соціальності», де люди поєднані віртуально, а не економічно; також він вказує на зниження та трансформацію ролі політики у реальній соціальній поведінці людей. А. Турен вважає, що сучасна соціальна боротьба та соціальні рухи є взірцями трансформованої нової соціальної поведінки, яка різко стикається з ідеологічним тиском, маніпулюванням та насиллям.

Діюча особа здатна організовувати та врегульовувати свою діяльність в тій мірі, в якій особисто переживає історичність («сукупність культурних, когнітивних, економічних, етичних, моделей, завдяки яким колектив вибудовує свої взаємовідносини зі своїм оточенням») для того, щоб приймати участь у виробництві культурних моделей. «Діюча особа в суспільстві не є ні відбитком функціонування (або протиріч) суспільства, ні сумою індивідуальних інтересів та побажань» [7].

Ідею соціальної дії А. Турен пов'язує з поверненням діючої особи, коли зростає відділення діючої особи від системи замінюється їхньою взаємозалежністю завдяки ідеї системи дії.

Самостійність діючої особи або командного учасника проявляється у можливості бути суб'єктом, коли суб'єкт може самостійно проявляти ієрархію форм своєї поведінки. Суб'єкт сам обирає цінності, що важливі для нього, віддаючи перевагу добру, знанням, інвестиціям. «Якість людського суб'єкта полягає в тому, що вона забезпечує ієрархію форм своєї поведінки, більш цінує наукове знання в порівнянні з думками та плітками, інновацію та інвестицію в порівнянні з рутинною, добро в порівнянні з суспільними договорами» [7]. Досвід усвідомлення самого себе в якості суб'єкта та єдність з іншими через те, що вони теж являються суб'єктами є головною цінністю. Саме в цьому полягає єдність соціальної системи, яка відтворює історичність та суспільні конфлікти, що базуються на свідомості суб'єкта.

А. Турен влучно зауважує, що «сьогодні поруч знаходяться суспільства, які стають все більш громадянськими, де все більша кількість діючих осіб впливає на політичні рішення..., а індивідуальна діюча особа одночасно і обумовлена ситуацією, та й приймає участь в її виробництві» [7].

А. Турен приходять до висновку, що «суспільні рухи, колективна поведінка..., існують лише в тому випадку, коли діюча особа має здатність піднятися вище простих вимог і навіть політичних переговорів, щоб усвідомити себе та затвердитись скоріш у якості виробника, ніж споживача суспільної ситуації» [7].

Тобто, соціальний суб'єкт, за А. Туреном, має «живу» свідомість діючої особи, головною цінністю обирає – усвідомлення себе в якості суб'єкта, шукає в інших здатність бути суб'єктами, дистанціюється від результатів своїх інвестицій, визнає їх своїми витворами, свою соціальну дію скеровує на «самовиробництво та самотрансформацію» [7].

Якщо розглянути зміст свідомості діючої особи та колективної поведінки, за А. Туреном, то її формування відбувається у взаємозв'язку з функціонуванням соціальної системи, що в свою чергу впливає на уявлення суб'єктів – учасників дії, тому суб'єкт стає джерелом змін, що здатне змінити всю систему в цілому.

На думку А. Турена, в новому суспільстві (або у «програмованому» в його інтерпретації) «суспільні рухи можуть розвиватися незалежно від політичних дій та характеризуються перш за все тим, що є чисто соціальними» [7].

Нові соціальні рухи мають свої відмінності від старих суспільних рухів по формі, задачам, характеру. Новий суспільний рух, на відмінність від робочого руху, може бути не сконцентрованим (тоді як у концентрації міститься сила робочого руху), а росіяним, і в цьому може бути його сила. За нові суспільні рухи не голосують сьогодні на виборах, але ідеї, що ними пропагуються, цілі та

задачі, що ними проголошені, підтримує більшість населення. Сьогоднішні суспільні рухи діють заради реалізації актуального на тепер образу життя, а старі соціальні рухи та робочий рух боролися за ідеали майбутнього.

Нові соціальні рухи скеровані на досягнення демократії, на обмеження влади держави, на перебудову держави за допомогою контролю, нових засобів управління та створення нових культурних моделей. Притаманний новим рухам «протест знаходиться на більш глибокому рівні культурних цінностей» [7].

А. Турен впевнений, що нові суспільні рухи базуються не тільки на соціальних, але й на етичних та інтелектуальних переконаннях. У результаті нові соціальні рухи стають більш автономними по відношенню до політики і політичним вимогам, але разом з тим підтримують на рівні мети свого функціонування вимогу демократизації політичного та громадського життя.

Цікавою рисою нових соціальних рухів є експресивність, нові соціальні рухи вже не є інструментом тієї чи іншої політичної сили. Нові соціальні рухи створюють імідж справедливості, співчуття та поваги, вони створюють для соціальних суб'єктів зразки поведінки у надскладних ситуаціях, стають прикладом для політичних партій, не диктують зміст і форми поведінки, відстоюють демократичний стиль поведінки між соціальними суб'єктами.

При цьому, відповідно до тверджень А. Тулена нові соціальні рухи існують у трьох соціальних просторах: колективної дії, соціальної організації і систем прийняття рішень [7].

Ключове поняття «соціальна дія» у процесі теоретичних побудов А. Тулена доповнюється методом так званої «соціологічної інтервенції». «Ціль соціологічної інтервенції не передбачати події, а аналізувати механізми, за допомогою яких формуються колективні дії, на самому високому рівні – суспільні рухи... Дослідники повинні, з одного боку, пробудити та вести самоаналіз діючих груп, а з іншого – захопити групу в процес перетворення...» [7].

У контексті тверджень А. Тулена, саме метод «соціологічної інтервенції» розкриває поняття історичності. Французький учений виокремлює головні атрибутивні характеристики історичності: здатність суспільства конструювати та змінювати себе; існування сукупності різних ресурсів (матеріальних та соціокультурних) за допомогою яких формуються різні особистісні види суспільної практики [7].

У свою чергу, культура є сукупністю засобів та моделей, якими діючі особи намагаються керувати, які вони бажають контролювати, опановуючи їх або обговорюючи між собою їх перетворення у соціальну організацію. Таким чином, культурні моделі, перетворюючи суспільство, самі є об'єктом управління, контролю, отже, і конфлікту, а також об'єктом діяльності зі створення певних соціальних сил.

Метод «соціологічної інтервенції», за А. Туреном, це сконцентрований аналіз механізму формування колективної дії та суспільних рухів, що на практиці означає колективну дію. Сутність методу у дослідженні реальних дій діючих осіб в ситуаціях, де тяжкість повсякденного положення зменшена, що дозволяє діючій особі виражати найбільш сильно своє оспорювання цього положення, свої цілі і своє розуміння тих конфліктів, в які вона була включена.

А. Турен у своєму дослідженні «Повернення діяча» (1984) демонструє застосування цього методу до вивчення історичних, класових діючих осіб та їх соціальних рухів через звернення до аналізу так званих «малих» груп [7].

Значимість малих груп за А. Туреном полягає в тому, що вони є базою масових рухів. Тут враховується не розмір групи, а її специфіка. Самі соціальні діючі особи звикли бачити, що малі групи складають базові об'єднання та рухи: це політичні осередки, профспілкові секції, малі релігійні громади, місцеві асоціації [7]. «Групи інтервенції» або діючі особи переміщуються у штучно створену ситуацію, де люди «сприймають себе виробниками історії, історій» [7].

У «групі інтервенції» виділяється «група аналітиків», що проводить аналітичну роботу поряд з «групою активістів». Ролі активіста та аналітика перехреснюються, але різниця між ними є: активіст як діюча особа, відстоює свої інтереси, ідеї, ідеологію, діяльність, а аналітик – значення та зміст своєї діяльності. А. Турен зауважує, що «на практиці створення таких груп стикається з багатьма складнощами. Будь-яка діюча особа намагається стати хазяїном свого змісту; її ідеологія чинить опір аналізу [7].

Поряд з вищеназваними «групами інтервенції» формуються групи «співрозмовників» та «дослідників». «Співрозмовники» обмінюються думками з «групами інтервенції», а «дослідникам» необхідно заважати виникненню дискусії або штучно її обмежити, «оскільки важливо, щоб в середині

групи виявилось як можна більше різноманітності і були представлені різні напрямки боротьби або дії, та «щоб одночасно вивчались діючі особи, що включені у соціальні відносини» [7].

На «закритих» (роздільних) засіданнях «груп інтервенції» розглядаються зустрічі з «співрозмовниками» та аналізується поведінка дійових осіб. «Дослідники» проводять самоаналіз на базі досліджень поведінки учасників. Згодом «групи інтервенції» об'єднуються та діють разом як «групи свідків», в цих групах відбуваються дискусії, в ході яких «групи свідків» трансформуються у «групи осіб» [7].

Цей перехід від ідеологічного аналізу до ідентифікації присутнього в дії суспільного руху А. Турен називає «конверсією» – «така конверсія приймає з необхідністю драматичну форму...для того щоб зрозуміти значення складної практики» та сформувані нові групи, для того, щоб застосувати згадані гіпотези до нових ситуацій і подивитись, чи допомагають вони групам краще адаптуватись [7].

Учений вважає, що «соціологічну інтервенцію» можна стимулювати та прискорювати, так діє дослідник, коли представляє «групі діючих осіб», що переходять від «груп свідків» до «групи осіб», образ суспільного руху, який має вищий політичний, ідеологічний, моральний зміст. На прикладі методу і практики, група «діючих осіб» визнає запропонований їм образ – вона самоідентифікується з ним та сприймає задачі, цілі, мотиви поведінки цього суспільного руху.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Для аналізу сучасного волонтерства як варіанту колективної дії за умов існування постіндустріального («програмованого», «інформаційного», «мережевого») суспільства є доцільним звернення до провідних положень теорії соціальної дії А. Турена.

По-перше, сучасний волонтерський рух відповідає всім тим ознакам, що, за твердженнями французького дослідника, характеризують соціального суб'єкта за нових умов розвитку соціуму. Тобто, волонтерство можна інтерпретувати як колективну дію, змістом якої є об'єднання людей через оновлення їх уявлень про себе, через протистояння їх самим собі, через створення усвідомлених ситуацій, що в кінцевому випадку призведе до більш високого рівня самокерованості суспільства.

По-друге, вище презентований метод «соціологічної інтервенції» А. Турена містить реальні механізми не тільки щодо відтворення процесу формування будь-яких соціальних груп, які презентують різні напрями волонтерської діяльності (від охорони навколишнього природного середовища та захисту тварин до надання волонтерської допомоги особам/сім'ям, які опинилися у складних життєвих обставинах через шкоду, завдану терористичним актом або збройним конфліктом, та соціально незахищеним верствам населення), але й трансформацію їх в соціальний (саме волонтерський) рух в контексті змін у свідомості та діях кожного із його членів.

Для отримання більш ефективних результатів аналізу сучасного волонтерського руху у контексті застосування теорії соціальної дії А. Турена (з метою організації конструктивного управління його розвитком з боку громадянських структур у межах подальшої демократизації українського суспільства), насамперед, на нашу думку, необхідним є:

уточнення ознак волонтерства як способу соціальної взаємодії за нових умов розвитку суспільства;

виокремлення інтересів та мотивів членів різних за напрямками діяльності волонтерських організацій та об'єднань;

аналіз особливостей суб'єкт-суб'єктної взаємодії у різноманітних формах та форматах волонтерської діяльності;

розгляд зазначених аспектів у суспільно-політичній практиці сучасної України.

Бібліографічний список:

1. Безрукова О.А. Соціологічне вивчення волонтерства як прояву соціальної відповідальності громадян та ознаки сформованості громадянського суспільства. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. 2017. Вип. 76. С. 50-57.
2. Проценко О.О. Соціокультурний та інституційний простір волонтерства в Україні: контексти та динаміка. *Вісник Львівського університету. Серія соціологічна*. 2016. Вип. 10. С. 117-123.
3. Рубан М.В. Визначення поняття волонтерства. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Історичні науки*. 2016. № 2. С. 66-70.
4. Сидоренко С.В. Волонтерство як суб'єкт глобально-мережевого громадянського суспільства в контексті сучасних соціополітичних трансформацій. *Гуманітарний вісник ЗДА*. 2015. №60. С.167-174.

5. Чайка І.Ю. Волонтерство: сутність феномена та особливості його функціонування в сучасній Україні. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*. 2017. Т. 20. № 7(147). С. 72-79. DOI: <https://doi.org/10.15421/171798>.

6. Mitrovic L. R. Creative Metamorphoses of Alain Touraine – a Pathway towards Constituting and Redefining the Scientific Paradigm. *Journal of Scientific Researches*. 2009. Vol. 1. №1. P.26-35.

7. Touraine Alain. Le retour de l'acteur. Essai de sociologie. 1984.

URL: https://web.archive.org/web/20180719214718id_/http://classiques.uqac.ca/contemporains/touraine_alain/retour_de_acteur/retour_de_acteur.pdf (date of application 17.03.2024).

References:

1. Bezrukova O.A. (2017). Sociologichne vy`vchennya volonterstva yak proyavu social`noyi vidpovidal`nosti gromadyan ta oznaky` sformovanosti gromadyans`kogo suspil`stva. *Social`ni texnologiyi: aktual`ni problemy` teorii ta prakty`ky`*. Vy`p. 76. S. 50-57.

2. Procenko O.O. (2016). Sociokul`turny`j ta insty`tucijny`j prostir volonterstva v Ukrayini: konteksty` ta dy`namika. *Visny`k L`vivs`kogo universy`tetu. Seriya sociologichna*. Seriya sociologichna. 2016. Vy`p. 10. S. 117-123.

3. Ruban M.V. (2016). Vy`znachennya ponyattya volonterstva. *Naukovy`j visny`k My`kolayivs`kogo nacional`nogo universy`tetu imeni V. O. Suxomly`ns`kogo. Istory`chni nauky`*. # 2. S. 66-70.

4. Sy`dorenko S.V. (2015). Volonterstvo yak sub`yekt global`no-merezhevogo gromadyans`kogo suspil`stva v konteksti suchasny`x sociopolity`chny`x transformacij. *Gumanitarny`j visny`k ZDIA*. #60. S.167-174.

5. Chajka I.Yu. (2017). Volonterstvo: sutnist` fenomena ta osobly`vosti jogo funkcionuvannya v suchasnij Ukrayini. *Naukovo-teorety`chny`j al`manax «Grani»*. Т. 20. # 7(147). С. 72-79. DOI: <https://doi.org/10.15421/171798>.

6. Mitrovic L.R. (2009). Creative metamorphoses of Alain Touraine – a pathway towards constituting and redefining the scientific paradigm. *Journal of Scientific Researches*. 2009. Vol. 1. №1. P.26-35.

7. Touraine Alain. (1984). Le retour de l'acteur. Essai de sociologie..

URL: https://web.archive.org/web/20180719214718id_/http://classiques.uqac.ca/contemporains/touraine_alain/retour_de_acteur/retour_de_acteur.pdf (date of access: 17.03.2024).

Dyomkina Yu. Theoretical and Methodological Heritage of Alain Touraine: Heuristic Potential regarding Modern Social and Political Processes (on the Example of Volunteer Activity)

The article is aimed at determining the principles regarding the expediency and strategy of applying the ideas of A. Touraine for the analysis of modern volunteering as a variant of collective action under the conditions of existence of a post-industrial society.

Emphasis is placed on considering the theoretical and methodological heritage of A. Touraine, which is presented in his work «The Return of the Acting Man» (1984). Its leading elements are: the theory of social action (examines the relations between actors involved in various social conflicts and have different cultural vectors) and the method of «sociological intervention» (does not predict events, but analyzes the mechanisms by which collective actions are formed, on at the highest level – social movements).

It has been proven that the modern volunteer movement corresponds to all the signs that, according to the French researcher, characterize a social subject under the new conditions of the development of society. That is, volunteering can be interpreted as a collective action, the content of which is the unification of people through updating their ideas about themselves, through confronting them with themselves, through the creation of conscious situations, which will ultimately lead to a higher level of self-management of society.

It is substantiated that the method of «sociological intervention» by A. Touraine contains real mechanisms not only for reproducing the process of formation of any social groups that present different directions of volunteer activity, but also for their transformation into a social (volunteer) movement in the context of changes in consciousness and actions of each of its members.

A certain set of actions is proposed to obtain more effective results of the analysis of the modern volunteer movement in the context of the application of A. Touraine's theory of social action in order to organize constructive management of its development by civil structures. Among them: clarifying the signs of volunteering as a way of social interaction under the new conditions of society's development; highlighting the interests and motives of members of volunteer organizations and associations with different areas of activity; analysis of the features of subject-subject interaction in various forms and formats of volunteer activity; research of the specified aspects in the social and political practice of modern Ukraine.

Keywords: social and political processes, civil society, social movements, volunteerism, volunteer movement, democratization